

Studie 5/2023

(Ne)zvyšování sociálních dávek v letech 2012–2023: přehled¹

DUBEN 2023

PETR JANSKÝ, DANIEL KOLÁŘ

Shrnutí

- V tomto přehledu mapujeme vývoj dávek sociálního charakteru v posledních deseti letech ve srovnání s vývojem inflace, průměrných mezd a starobních důchodů. Pokud má být zachována reálná kupní síla dávek, měl by jejich růst odpovídat alespoň inflaci. Pokud má úroveň sociálního zajištění držet krok s dlouhodobým ekonomickým vývojem, měla by se úroveň dávek zvyšovat zhruba tempem růstu mezd v ekonomice a objem výdajů na dávky zhruba tempem růstu HDP.
- Nominální výše každé ze sledovaných dávek byla v letech 2012–2022 zvýšena alespoň jednou. Zvyšování jednotlivých dávek bylo různorodé a lišilo se jak razantností, tak načasováním. Reálné hodnoty dávek v roce 2023 se tak pohybují v širokém rozmezí 75 % až 200 % jejich reálné hodnoty v roce 2012.
- Většina dávek rostla pomaleji než průměrná mzda či průměrný důchod, které obojí mezi roky 2012 a 2023 zaznamenaly reálný nárůst o zhruba 20 % (mzdy o 17,6 %; důchody o 23,8 %). Například reálná hodnota rodičovského příspěvku v roce 2023 byla výrazně nižší než v roce 2012, a to navzdory jednorázovému zvýšení z 220 na 300 tisíc Kč od roku 2020. Výjimku představují dávky péstounské péče, které se ve sledovaném období reálně zdvojnásobily a dále příspěvek na mobilitu, který reálně vzrostl o polovinu, hlavně díky navýšení v roce 2022.
- Nárok na většinu dávek je odvozen z výše životního minima domácnosti a jednotlivců. Navzdory opakovanému navyšování životního minima v posledních letech jsou jejich reálné hodnoty v roce 2023 pod reálnou úroveň roku 2012. Došlo tak k omezení nároku na dávky podmíněné životním minimem.

¹ Tato studie reprezentuje pouze názor autorů, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE). Veškeré případné nepřesnosti a chyby jdou na vrub autorů. Autoři oceňují úzkou spolupráci s Danielem Münichem při přípravě studie. Autoři děkují Danielu Prokopovi a Jánovi Lučanovi za komentáře. Jeden z autorů, Daniel Kolář, pracuje od dubna 2023 na Ministerstvu práce a sociálních věcí (MPSV); studie vznikla ještě před tímto datem a není stanoviskem MPSV. Studie byla finančně podpořena AV ČR v rámci výzkumného programu Strategie AV21 Společnost v pohybu.

- Celkové výdaje na sledované dávky mezi roky 2012 a 2023 nominálně i reálně narostly. Vysoký nominální růst v posledních dvou letech je důsledek vysoké inflace a souvisejících navyšování (pandemie COVID-19, válka na Ukrajině, energetická krize). Objem výdajů na dávky jako podíl na HDP však za posledních deset let poklesl, byť mírně.
- V dalším podrobněji popisujeme vývoj: **(i)** reálné výše dávek; **(ii)** výše dávek vůči průměrné mzdě; **(iii)** výdajů na dávky v poměru k HDP; **(iv)** nároku na dávky odvozeného z výše životního minima.
- V **Příloze 1** prezentujeme vývoj nominálních hodnot dávek a výdajů. V **Příloze 2** popisujeme jednotlivé dávky a vysvětlujeme, proč jsme některé další dávky do srovnání nezahrnuli.

PROJECT OF THE ECONOMICS INSTITUTE OF THE CZECH ACADEMY OF SCIENCES

Study 5/2023

(Not) Increasing Social Benefits in 2012–2023: An Overview²

APRIL 2023

PETR JANSKÝ, DANIEL KOLÁŘ

Summary

- In this overview, we map trends in the value of social benefits over the past ten years and compare them to trends in inflation, average salaries and old age pensions. If the real purchase power of benefits is to remain stable, they should be raised at least at the same rate as inflation. If we want social benefits to continue to provide the same level of financial security, keeping pace with economic developments in the long term, then their value should rise at approximately the same rate as the average salary, and spending on benefits should increase at approximately the same rate as GDP.
- Each of the benefits we track had its nominal value raised at least once in the period between 2012–2022. Different benefits were raised by different amounts and at different times. The real value of these benefits in 2023 thus varies widely, between 75% and 200% of their real value in 2012.
- Most of the benefits we look at increased more slowly than the average salary and average old age pension, both of which experienced real growth of approximately 20% between 2012 and 2023 (salaries 17.6%; pensions 23.8%). For example, the real value of the parental allowance in 2023 was substantially lower than its real value in 2012, despite a one-off raise from 220,000 CZK to 300,000 CZK in 2020. Exceptions to this trend include foster care benefits, which real value doubled during the observed period, and the mobility allowance, which grew by one half in real terms, largely as a result of a raise in 2022.

² This study presents the authors' own views and not the official position of the Czech Academy of Sciences' Economics Institute nor of the Charles University Center for Economic Research and Graduate Education (CERGE). Any remaining ambiguities or errors are the authors' own. The authors are grateful for Daniel Münich's close collaboration with them during the preparation of this study. They also thank Daniel Prokop and Ján Lučan for their comments. One co-author, Daniel Kolář, has been working at the Ministry of Labour and Social Affairs (MoLSA) since April of 2023; the study was written before that date and does not reflect the opinion of the MoLSA. The study was produced with support from the Czech Academy of Sciences within its AV21 Strategy research programme Society in Motion.

- Eligibility for most benefits is based on subsistence levels that are defined for households and for individuals. Although these reference values have been raised repeatedly in the past few years, their real values in 2023 are lower than they were in 2012. As a result, eligibility for the benefits that are contingent on these values is now narrower.
- Total spending on the benefits we track between 2012 and 2023 increased both in nominal and in real terms. The substantial nominal growth over the past two years is a result of high inflation and related cost-of-living increases (the COVID-19 pandemic, the war in Ukraine, the energy crisis). Total spending on benefits as a share of GDP has, however, fallen over the last ten years, albeit only slightly.
- Below, we describe in greater detail the trends in: **(i)** the real value of these benefits; **(ii)** their value relative to the average salary; **(iii)** expenditures on benefits relative to GDP; **(iv)** eligibility for benefits based on standardised subsistence levels.
- In **Appendix 1** we present trends in the nominal value of the benefits and public spending on them. In **Appendix 2** we describe each of the benefits we examine, and explain why we have excluded certain other benefits from our comparison.